

**НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ НА
СТУДЕНТИТЕ И ДОКТОРАНТИТЕ В КАТЕДРА
„КУЛТУРОЛОГИЯ“ ПРИ ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ И
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ТЕРЕННИ ЕКСПЕДИЦИИ**

Васил Марков

**SCIENCE PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS IN THE
DEPARTMENT OF CULTURAL STUDIES AT SOUTH-WEST
UNIVERSITY NEOFIT RILSKI AND THE
INTERDISCIPLINARY FIELD EXPEDITIONS**

Vasil Markov

University Research Center for Ancient European and Eastern Mediterranean
Cultures

South-West University “Neofit Rilski”

Blagoevgrad, Bulgaria

Source: ART AND CULTURE AS A DEVELOPMENT RESOURCE
(ИЗКУСТВАТА И КУЛТУРАТА КАТО РЕСУРС ЗА РАЗВИТИЕ), pages 7-
11

<http://www.satrae.swu.bg>

Avangard Prima, 2015

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ И ДОКТОРАНТИТЕ В КАТЕДРА „КУЛТУРОЛОГИЯ“ ПРИ ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИТЕ ТЕРЕННИ ЕКСПЕДИЦИИ

**проф. д. н. Васил Марков,
Катедра *Културология***

Интердисциплинарните теренни експедиции (културно-исторически, археологически, културологически и археоастрономически) „Тракийски светилища от Западните Родопи, Пирин и Рила“ се провеждат вече петнадесет години. Организираны са от катедра „Културология“, Факултет по изкуствата на ЮЗУ „Неофит Рилски“, Национален археологически институт с музей при БАН, Регионален етнографски музей – Пловдив, Народна астрономическа обсерватория „Юрий Гагарин“ – Стара Загора и Институт за космически изследвания и технологии при БАН – филиал Стара Загора. През последните години тази изследователска дейност е съсредоточена в новооснования Университетски научно-изследователски център за древни европейски и източносредиземноморски култури при ЮЗУ „Неофит Рилски“ ([http:// satrae.swu.bg](http://satrae.swu.bg)).

В проучванията на терен работят едновременно три екипа: антропологически, археологически и археоастрономически, които си сътрудничат постоянно още тук на терен. В хода на проучванията беше изведена една практическа методика за локализиране на древните култови паметници, в която антропологическия екип на експедициите има водеща роля. Оказа се, че не само топонимията, но и легендарният материал, свързан с нея и особено култовата топографска приемственост между древните езически и християнските свети места (Янков 2006: 493-503), са един от най-сериозните ориентири за локализирането на древнотракийски мегалитни светилища в изследвания регион (Марков 2007: 265-270).

Точно този подход, според мен, е и основната причина за постигнатите забележителни научни резултати. Открити са повече от 50 неизвестни на науката главно мегалитни тракийски светилища в изследвания регион

на Западните Родопи, Източен Пирин и Южна Рила. В част от тях продължават да се извършват традиционни народни култови практики а други имат археоастрономически измерения (Марков, Гоцев, Янков 2003: 64-105; Мъглова, Стоев, Стоева, Стефанов 2009: 53-71). Това ги превръща в изключителни по стойност етнологички, археологически и културно-исторически източници.

В изследванията участват както хабилитирани университетски преподаватели, така и млади учени, а също и докторанти, и студенти, най-вече от специалност Културология на ЮЗУ „Неофит Рилски“, включени главно в антропологическия и археологически екип на експедициите, според интересите им.

Включването на добре подготвени в теоретично отношение студенти в реални теренни експедиции им дава възможност да започнат изграждането си като млади учени още тук на студентската скамейка. Учат се да работят в екип, при това интердисциплинарен, трупат научно-практически опит.

Като резултат се наблюдава изключително засилване на търсеция, изследователски дух в тях и желание за развитие и самоусъвършенстване. Нещо, което според мен, стои в основата и на добрите резултати на тези студенти в обучението. Младите колеги се включват в екипите на всички етапи на проучванията: от анализ на известната литература по изследователската проблематика в региона, през реалните антропологически интервюта на терен с осведомители, до обработката и архивирането на получените резултати и подготовка на студенски научни доклади и съобщения за студенските научни сесии в университета.

Електронното издание „Студенски изследвания“, което притежаваме на сайта на Центъра за древни култури, ни позволява да публикуваме част от тези студенски работи, което е една допълнителна мотивация за младите изследователи ([http:// satrae.swu.bg](http://satrae.swu.bg)).

Важна роля в изследователския процес и научно-практическото обучение играят курсовите работи на студентите. Много често в тези си първи изследвания те биват насочвани към конкретни паметници, легенди, предания или традиционни култови практики, народни празници от родните им места, за които имаме предварителна информация, че представляват интерес за изследванията ни. Така точно студентите са тези, които се срещат с осведомителите на терен и ни дават възможност да получим по-подробна предварителна информация от един сравнително широк в географско отношение изследователски ареал. Така ние имаме възможност да се насочим към особено значими за изследванията ни обекти.

От друга страна студентите придобиват самочувствието на първооткриватели, което обикновено значително и трайно повдига интереса им към антропологическите, културно-историческите и археологическите проучвания и като правило точно тези студенти се включват по-късно в изследванията на терен. Така обикновено кръгът се затваря.

За нас остава да го превърнем, образно казано, в „спирала“ и да насочваме студентите – изследователи при усъвършенстването им. Примерите в това отношение от опита на експедициите ни са достатъчно много. Едни от най-показателните са от изследването на две „живи“, както образно ги наричам, тракийски светилища – „Градището“ край с. Долно Дряново и „Скрибина“ край с. Крибул Гоцеделчевско, свързани с лекуването на женско безплодие чрез провирането през древнотракийски мегалитни арки. Те бяха локализирани от експедицията ни още през 2001-2002 г. но точно предварителните проучвания впоследствие, чрез курсови работи, подготвени с реални етноложки интервюта на наши студенти от този регион ни заостриха вниманието върху традиционните лечебни обреди в тях. Стана ясно, че сме попаднали на изключителни като стойност тракийски култови паметници със съхранени вътре в тях до наши дни фолклоризирани древни мистериални култови обреди, свързани с новото раждане. Това ни накарва да разширим и задълбочим проучванията тук и да извлечем максимално количество информация от тях през последните години – включително и археоастрономическа.

Точно от тази група студенти, участващи активно в теренните проучвания на експедицията ни, постепенно израстнаха и няколко докторанти, работещи по проблематика свързана с античното наследство в българската народна култура. Добър пример е колегата Димитрия Спасова, която защити успешно дисертационния си труд на тема: „Древни магически практики в народната медицина от Югозападна България“.

Постигнатите на терен резултати ежегодно се презентират пред академичната общност на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и студентите от специалностите *Културология* и *История* чрез публични лекции и фотоизложби. Най-значимите резултати постепенно се включват и в съдържанието на редовните лекции по дисциплините „Народна култура“, „Древни култури в българските земи“ и „Увод в тракийската археология“.

Натрупаният емпиричен материал и публикуваните на негова основа монографични изследвания, студии и статии, ми позволи да подготвя един специализиран лекционен курс за специалност „Културология“, озаглавен „Древнотракийско наследство от българската народна култура“ (Марков 2010). Така

настоящите и бъдещи студенти, проявяващи интерес към изследваната от нас проблематика, имат възможност да се запознаят обстойно както с емпиричните открития на терен и теоретичните анализи, така и с методиката, и с добрите практики в научно-практическото обучение на студентите от специалностите на катедра „Културология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Трябва да обърне специално внимание на засиления интерес на изследователския колегиум напоследък към проблемите, свързани със социализацията на новооткритите от експедициите ни културно-исторически паметници на терен и превръщането им в реален ресурс за развитието на културния туризъм в Рило-Родопския масив и региона на Централна Средна гора.

Като първа стъпка към социализацията на новооткритите паметници може да се прецени публикуването на най-значимите от тях на сайта на Центъра за древни култури (<http://satrae.swu.bg>).

Принос в тази посока имат разработвания дисертационен труд на колежата Антон Генов „Мегалитната култура в Южна България като културно-историческо наследство и като ресурс за развитието на културния туризъм“, както и многобройните научни публикации на членове на изследователския ни екип, включително докторанти и студенти, в изданията на Международната научна конференция на катедра „Туризъм“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“, посветенна на развитието на културните коридори и културния туризъм в Югоизточна Европа (Markov 2011:103-105; Markov, Jakova 2014: 224-229).

Може да се каже, че напоследък все повече се задълбочават контактите и усилията на изследователския екип, осъществяващ интердисциплинарните ни експедиции, с общините, със сдруженията за туризъм, с музеите и читалищата с цел съхраняването и социализирането на новооткритите паметници и включването им в реални национални и международни културни маршрути с цел задълбочаване развитието на културния туризъм в региона на Югозападна България, Рило-Родопския масив и Централна Средна гора.

Литература

1. Марков, Гоцев, Янков 2003: В. Марков, А. Гоцев, А. Янков. Сакрално пространство в древна Тракия. Благоевград: УИ „Неофит Рилски”
2. Марков 2007: Марков, В. Културно наследство и приемственост. Наследство от древноезическите свети места в българската народна култура. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2007
3. Марков 2010: Марков, В. Древнотракийско наследство от българската народна култура

4. Мъглова, Стоев, Стоева, Стефанов 2009: П. Мъглова, Ал. Стоев, М. Стоева, П. Стефанов. Пространствена ориентация на трилити и скални арки от Западните Родопи. Археоастрономическа интерпретация. – В: Границите на културологията. – Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2009, с. 53-71.
5. Янков 2006: Янков, А. Сакрална топонимия и култови обекти около селищата по Горна Места. – Сб. Етнологията вчера, днес и утре. (Изследвания посветени на 65 годишния юбилей на доц. д-р Николай Иванов Колев). Велико Търново: Св. св. Кирил и Методий, 2006
6. Markov 2011: Markov, V. Megalithic Sanctuaries in Southwestern Bulgaria and Macedonia as a Source for Cultural Tourism. In: International Scientific Conference Cultural Corridor Sofia-Ohrid. Cultural Tourism Without Boundaries. Sofia, 2011, p.103-105
7. Markov, Jakova 2014: Markov, V., Jakova, I. The Churchyard St. Spas by the Village of Krastiltsi as a Unique Cultural-historical Monument and a Resource for the Development of Cultural Tourism. In: International Tourist Forum „Spa and Wine“. Blagoevgrad, 2014, p. 224-229